

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
JEANA RICHARDA DE LA TOUR
přednesené dne 8. května 2024¹

Věc C-126/23 [Burdene]ⁱ

UD,
QO,
VU,
LO,
CA

proti

**Presidenza del Consiglio dei Ministri,
Ministero dell'Interno**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal Tribunale Ordinario di Venezia (obecný soud v Benátkách, Itálie)]

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 2004/80/ES – Článek 12 odst. 2 – Vnitrostátní systémy odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů – Smrt oběti – Odškodnění blízkých rodinných příslušníků oběti – Pojem ‚oběť‘ – Vnitrostátní právní úprava, která vylučuje vyplacení odškodnění blízkým rodinným příslušníkům oběti v případě existence pozůstalého manžela / pozůstalé manželky a dětí – Pojem ‚spravedlivé a přiměřené‘ odškodnění“

I. Úvod

1. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 12 odst. 2 směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů², článků 20 a 21, čl. 33 odst. 1 a článku 47 Listiny základních práv Evropské unie³, jakož i článku 1 protokolu č. 12 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod⁴.

2. Projednávaná žádost byla podána v rámci sporu mezi rodiči, sestrou a dětmi oběti vraždy na jedné straně a Presidenza del Consiglio dei Ministri (předsednictvo Rady ministrů, Itálie) a Ministero dell'Interno (ministerstvo vnitra, Itálie) na straně druhé, který se týká odškodnění italským státem za jejich škody, které je buď příliš nízké, nebo vůbec žádné, a to z důvodu platební neschopnosti pachatele této vraždy.

¹ – Původní jazyk: francouzština.

ⁱ Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádného z účastníků řízení.

² – Úř. věst. 2004, L 261, s. 15; Zvl. vyd. 19/07, s. 65.

³ – Dále jen „Listina“.

⁴ – Podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950.

3. Uvedu důvody, proč se domnívám, že vnitrostátní právní předpisy, které v případě úmrtí oběti vylučují z úřední povinnosti vyplacení odškodnění některým rodinným příslušníkům oběti tím, že uplatňují pořadí přednosti odvozené z dědického práva, nejsou v souladu s unijním právem v oblasti odškodňování obětí trestných činů.

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Směrnice 2004/80

4. Body 3, 5 až 7 a 10 odůvodnění směrnice 2004/80 stanoví:

„(3) Evropská rada na zasedání v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 vyzvala k vypracování minimálních norem ochrany obětí trestných činů, zejména ohledně přístupu obětí trestných činů ke spravedlnosti a ohledně jejich práv na náhradu škody, včetně náhrady nákladů řízení.

[...]

(5) Rada přijala dne 15. března 2001 rámcové rozhodnutí 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení^[5]. Toto rozhodnutí, přijaté na základě hlavy VI Smlouvy o Evropské unii [, nadepsané „Ustanovení o policejní a justiční spolupráci v trestních věcech“^[6]] umožňuje obětem trestných činů požadovat od pachatele odškodnění v rámci trestního řízení.

(6) Oběti trestných činů v Evropské unii by měly mít právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění za újmu, kterou utrpěly, bez ohledu na to, kde v [Unii] byl trestný čin spáchán.

(7) Tato směrnice stanoví systém spolupráce pro usnadnění přístupu k odškodnění obětí trestných činů v přeshraničních situacích, který by měl fungovat na základě systémů členských států pro odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů spáchaných na jejich územích. Proto by ve všech členských státech měl existovat mechanismus pro odškodnění.

[...]

(10) Oběti trestných činů často nebudou schopny získat od pachatele odškodnění, protože pachatel nemusí mít dostatečné prostředky ke splnění soudního rozhodnutí o náhradě škody nebo protože nelze zjistit totožnost pachatele nebo jej nelze trestně stíhat.“

5. Kapitola II této směrnice, nadepsaná „Vnitrostátní systémy odškodnění“, obsahuje článek 12, který stanoví:

„1. Pravidla pro přístup k odškodnění v přeshraničních situacích stanovená v této směrnici fungují na základě platných systémů členských států pro odškodnění obětí násilných trestných činů spáchaných na jejich území.

⁵ – Úř. věst. 2001, L 82, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 72.

⁶ – Nyní hlava V SFEU, nadepsaná „Prostor svobody, bezpečnosti a práva“.

2. Všechny členské státy zajistí, aby jejich vnitrostátní předpisy stanovily existenci systému odškodnění obětí násilných trestných činů spáchaných na jejich území, který zaručuje spravedlivé a přiměřené odškodnění obětí.“

6. Kapitola III uvedené směrnice, nadepsaná „Prováděcí ustanovení“, obsahuje články 13 až 21. Článek 17, který se týká „[p]říznivějších ustanovení“, zní takto:

„Tato směrnice nebrání členským státům, aby za předpokladu, že jsou slučitelná s touto směrnicí,

- (a) zavedly nebo zachovávaly příznivější ustanovení ve prospěch obětí trestných činů či jiných osob postižených trestnými činy;
- b) zavedly nebo zachovávaly ustanovení pro účely odškodnění obětí trestných činů spáchaných mimo jejich území nebo jiných osob postižených takovými trestnými činy, s výhradou všech podmínek, které pro tento účel členské státy případně stanoví.“

2. Směrnice 2012/29/EU

7. V bodě 19 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV⁷, se stanoví:

„Osoba by měla být považována za oběť bez ohledu na to, zda je pachatel identifikován, zajištěn, stíhán nebo odsouzen, a bez ohledu na rodinný vztah mezi nimi. Může se stát, že v důsledku trestného činu mohou být poškozeni rovněž rodinní příslušníci obětí. V důsledku trestného činu mohou být poškozeni zejména rodinní příslušníci osoby, jejíž smrt byla přímo způsobena trestným činem. Tito rodinní příslušníci, kteří jsou nepřímými oběťmi trestného činu, by proto měli rovněž požívat ochrany podle této směrnice. Členské státy by však měly mít možnost stanovit postupy na omezení počtu rodinných příslušníků, kteří mohou využít práv podle této směrnice. V případě dítěte by mělo být k výkonu práv stanovených v této směrnicí oprávněno dítě, nebo není-li to v nejlepším zájmu dítěte, držitel rodičovské zodpovědnosti jménem tohoto dítěte. Touto směrnicí nejsou dotčeny žádné vnitrostátní správní postupy vyžadované pro označení určité osoby za oběť.“

8. Článek 2 této směrnice stanoví:

„1. Pro účely této směrnice se rozumí:

a) „obětí“:

- i) fyzická osoba, která utrpěla újmu včetně fyzické, duševní či citové újmy či hmotnou ztrátu, které byly přímo způsobeny trestným činem;
- (ii) rodinný příslušník osoby, jejíž smrt byla přímo způsobena trestným činem, a který v důsledku smrti této osoby utrpěl újmu;

⁷ – Úř. věst. 2012, L 315, s. 57.

- b) ‚rodinnými příslušníky‘ manžel či manželka, osoba, která stabilně a trvale žije s obětí v závazném intimním partnerském svazku ve společné domácnosti, příbuzní v přímé linii, sourozenci a vyživované osoby oběti;

[...]

2. Členské státy mohou zavést postupy:

- a) pro omezení počtu rodinných příslušníků, kteří mohou využívat práv stanovených touto směrnicí při zohlednění konkrétních okolností každého případu, a
- b) ve vztahu k odst. 1 písm. a) bodu ii) pro stanovení toho, kteří rodinní příslušníci mají přednost ohledně výkonu práv stanovených touto směrnicí.“

B. Italské právo

9. Článek 11 legge n. 122 – Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia all'Unione europea – Legge europea 2015-2016 (Zákon č. 122, kterým se stanoví ustanovení k provádění závazků vyplývajících z členství Itálie v Evropské unii – Evropský zákon 2015–2016)⁸ ze dne 7. července 2016, ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení (dále jen „zákon č. 122/2016“), stanoví:

„1. Aniž jsou dotčena ustanovení ve prospěch obětí některých trestných činů stanovená jinými právními předpisy, jsou-li příznivější, uznává se nárok na odškodnění ze strany státu ve prospěch oběti úmyslného násilného trestného činu a v každém případě trestného činu uvedeného v článku 603a codice penale [trestní zákoník], s výjimkou trestných činů uvedených v článcích 581 a 582, pokud nejsou naplněny přitěžující okolnosti stanovené v článku 583 trestního zákoníku.

2. Odškodnění za trestné činy vraždy, sexuálního násilí nebo velmi vážného ublížení na zdraví podle čl. 583 druhého pododstavce trestního zákoníku [...] je vyplaceno ve prospěch oběti nebo oprávněným osobám uvedeným v odstavci 2a, a to v rozsahu stanoveném vyhláškou, která je uvedena v odstavci 3. Pro jiné trestné činy než ty, které jsou uvedeny, je odškodnění vyplaceno formou náhrady léčebných výdajů a nákladů na péči.

2a. V případě úmrtí oběti v důsledku trestného činu se odškodnění vyplácí pozůstalému manželovi / pozůstalé manželce a dětem; není-li manžela/manželky a dětí, vyplácí se odškodnění otci a matce, a není-li otce nebo matky, sourozencům žijícím ve společné domácnosti, kteří byli v době spáchání trestného činu vyživováni obětí [...]

2b. V případě souběhu nároků se odškodnění rozdělí podle podílů stanovených v ustanoveních hlavy II knihy II codice civile [občanský zákoník].

3. Vyhláškou Ministro dell'interno [ministr vnitra, Itálie] a Ministro della giustizia [ministr spravedlnosti, Itálie] po dohodě s Ministro dell'economia e delle finanze [ministr hospodářství a financí, Itálie], která bude vydána do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se stanoví výše odškodnění, v každém případě v rámci možností fondu [Fondo di rotazione per la solidarietà alle vittime dei reati di tipo mafioso, delle richieste estorsive, dell'usura e dei reati

⁸ – GURI č. 158, ze dne 8. července 2016, s. 1.

intenzionali violenti (Fond solidarity s oběťmi trestných činů mafiánského typu, vydírání, lichvy a úmyslných násilných trestných činů)^{9]} uvedeného v článku 14, přičemž se zajistí vyšší odškodnění obětí trestných činů sexuálního násilí a vraždy a zejména dětem oběti v případě vraždy spáchané odloučeným nebo rozvedeným manželem / rozvedenou manželkou, nebo osobou, která má nebo měla citový vztah s obětí.“

10. Článek 13 odst. 2 zákona č. 122/2016 stanoví:

„Žádost musí být podána do 60 dnů od vydání rozhodnutí, kterým se řízení končí z důvodu, že pachatel činu není znám, nebo od posledního neúspěšného trestního stíhání, nebo od data, kdy trestní rozsudek nabyl právní moci.“

11. Článek 1 odst. 1 písm. b) decreto ministeriale – Determinazione degli importi dell'indennizzo alle vittime dei reati intenzionali violenti (ministrská vyhláška, kterou se stanoví výše odškodnění pro oběti úmyslných násilných trestných činů)¹⁰ ze dne 22. listopadu 2019 (dále jen „prováděcí ministrská vyhláška“), přijatá na základě čl. 11 odst. 3 zákona č. 122/2016, stanoví „v případě vraždy spáchané odloučeným nebo rozvedeným manželem / rozvedenou manželkou, nebo osobou, která má nebo měla citový vztah s obětí, pevně stanovenou částku ve výši 60 000 eur výhradně ve prospěch dětí oběti“.

III. Skutkový stav sporu v původním řízení a předběžné otázky

12. Rozsudkem ze dne 18. září 2018 odsoudil Tribunale di Padova (soud v Padově, Itálie) pachatele vraždy jeho bývalé partnerky, spáchané v Itálii, k trestu odnětí svobody v délce 30 let a uložil mu povinnost zaplatit předběžné odškodnění rodinným příslušníkům oběti, kteří se připojili k řízení jako poškození. Bylo nařízeno zaplacení částky 400 000 eur ve prospěch každého z obou dětí oběti, 120 000 eur ve prospěch jejího otce, její matky a její sestry a 30 000 eur ve prospěch jejího manžela, se kterým žila odděleně, ale nebyla rozvedena.

13. V souladu s vnitrostátní právní úpravou vzhledem k tomu, že pachatel vraždy neměl majetek ani příjmy a byla mu přiznána bezplatná právní pomoc, zaplatil italský stát pouze každému dítěti odškodnění ve výši 20 000 eur, kdežto odloučenému, ale nerozvedenému manželovi bylo přiznáno odškodnění ve výši 16 666,66 eura.

14. Dne 1. února 2022 podali žalobci, konkrétně rodinní příslušníci oběti, s výjimkou jejího manžela, kteří měli za to, že zákon č. 122/2016 zavedl významná omezení pro výplatu odškodnění v rozporu se směrnicí 2004/80, žalobu k Tribunale Ordinario di Venezia (obecný soud v Benátkách, Itálie), předkládajícímu soudu. Jejich žaloby směřují k tomu, aby poté, co bude odmítnuto použití ministrské prováděcí vyhlášky z důvodu její protiprávnosti, byly „spravedlivým a přiměřeným“ způsobem ve smyslu čl. 12 odst. 2 této směrnice stanoveny částky, které jim mají být vyplaceny jako odškodnění z důvodu stupně jejich příbuzenského vztahu k oběti vraždy, přičemž se zohlední – v případě dětí této oběti po odečtení částky, která jim již byla vyplacena – rozsah škody stanovený rozsudkem odsuzujícím pachatele této vraždy, a to i v případě, že Fond solidarity nedisponuje potřebnými finančními prostředky. Podpůrně se žalobci domáhají, aby předsednictvu Rady ministrů, které zastupuje italský stát, bylo uloženo zaplatit stejné částky z titulu náhrady škody, která jim vznikla v důsledku nesprávného provedení uvedené směrnice, zejména článku 12 této směrnice.

⁹ – Dále jen „Fond solidarity“.

¹⁰ – GURI č. 18, ze dne 23. ledna 2020, s. 9.

15. Zaprvé žalobci tvrdí, že omezení stanovené v čl. 11 odst. 2a zákona č. 122/2016, který stanoví přiznání odškodnění rodičům oběti pouze v případě, že neexistuje manžel/manželka a děti, a sourozencům pouze v případě, že neexistují osoby patřící do dříve uvedených kategorií, porušuje povinnost odškodnění stanovenou v článku 12 směrnice 2004/80, neboť mezi poškozenými, kterým je abstraktně přiznán nárok na odškodnění, svévolně a bez odkazu na spravedlivá a pro daný případ přiměřená kritéria určuje ty, kteří mají být konkrétně odškodnění. V projednávané věci je mimoto odškodnění přiznáno i manželovi oběti vraždy, který byl od oběti odloučen od roku 2006, tedy téměř jedenáct let před její smrtí. Nárok na odškodnění je tak přiznán, i když citové pouto zjevně zesláblo natolik, že prakticky neexistuje.

16. Zadruhé žalobci tvrdí, že částka 20 000 eur přiznaná dětem oběti vraždy na základě ministerské prováděcí vyhlášky, která odpovídá 5 % předběžné částky přiznané soudním rozhodnutím, se nezdá být v souladu s tím, co Soudní dvůr stanovil v bodě 69 rozsudku ze dne 16. července 2020, Presidenza del Consiglio dei Ministri¹¹.

17. Zatřetí se žalobci domnívají, že vnitrostátní právní úprava je protiprávní i v tom, že podmiňuje vyplacení odškodnění tím, že stát vyčlenil finanční prostředky umožňující poskytnutí odškodnění, což je v rozporu s bodem 10 odůvodnění směrnice 2004/80.

18. Žalované italské orgány zdůrazňují, že stanovení výše odškodnění s ohledem na situaci dětí bylo provedeno v přísném souladu s platnými předpisy, přičemž byly zohledněny prostředky na živobytí pozůstalého manžela. Rovněž připomínají, že Soudní dvůr poté, co v bodě 58 rozsudku BV uvedl, že členské státy mají široký prostor pro uvážení při stanovení výše odškodnění uvedeného v čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, v bodě 65 tohoto rozsudku rozhodl, že toto ustanovení nebrání paušálnímu odškodnění obětí, ale vyžaduje pouze, aby toto odškodnění bylo „spravedlivé a přiměřené“. V bodě 69 uvedeného rozsudku Soudní dvůr uvedl, že tento požadavek je splněn, pokud odškodnění, i když je paušální, představuje „přiměřený příspěvek k odškodnění utrpené majetkové a nemajetkové újmy“, která vznikla oběti.

19. Žalovaní rovněž tvrdí, že žádosti otce, matky a sestry oběti vraždy jsou nepřípustné. Šedesátidenní lhůta pro podání správní žádosti o odškodnění již totiž uplynula, neboť trestní rozsudek nabyl právní moci dne 6. května 2021, probíhající řízení bylo zahájeno dne 1. února 2022 a jejich žádost o mediaci nepřerušuje promlčení.

20. Předkládající soud má za to, že za účelem posouzení opodstatněnosti žaloby na náhradu škody, která k němu byla podána a která je založena na nesprávném provedení směrnice 2004/80, je třeba nejprve určit, zda je vnitrostátní právní úprava, jak je stanovena v čl. 11 odst. 2a, 2b a 3 zákona č. 122/2016, v souladu s unijním právem.

21. Tento soud uvádí, že i v případě, kdy pravomocný rozsudek stanoví nárok na odškodnění ve prospěch určitých rodinných příslušníků a jeho výši, vnitrostátní právní úprava, která podmiňuje vyplacení tohoto odškodnění ve vztahu k rodičům oběti trestného činu vraždy neexistencí manžela/manželky a dětí této oběti a v případě sourozenců oběti neexistencí otce a matky, pokud s obětí žili ve společné domácnosti a byli jí vyživováni v době spáchání trestného činu, nepřihlíží k nemajetkové stránce utrpení spojeného s násilnou ztrátou oběti.

¹¹ – C-129/19, dále jen „rozsudek BV“, EU:C:2020:566.

22. Pokud jde o manžela/manželku a děti, uvedený soud podotýká, že rozsah vzniklé škody není zohledněn. V projednávané věci není přikládán žádný význam skutečnosti, že manžel byl od oběti po určitou dobu odloučen, přičemž bylo stanoveno pouze rozdělení odškodnění na základě ustanovení dědického práva, s výhradou dostatečných finančních prostředků ve Fondu solidarity. Není tedy přihlédnuto k závažnosti následků činu pro oběti, což je v rozporu s rozsudkem BV. Kromě toho odškodnění ve prospěch dětí bylo stanoveno ve výši zhruba odpovídající částce přiznané manželovi, což je zcela nepřiměřené výši předběžného odškodnění stanoveného v trestním řízení a nezohledňuje žádná kritéria běžně uplatňovaná při ztrátě rodičovského vztahu, jako je věk oběti, věk pozůstalého, stupeň příbuznosti a společného soužití, s možností uplatnění oprav konečné částky v závislosti na konkrétní povaze situace. Částku přiznanou dětem v projednávané věci proto nelze považovat za „spravedlivou a přiměřenou“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80.

23. Kromě toho předkládající soud zdůrazňuje, že prekluzivní lhůta pro podání žádosti o odškodnění u správního orgánu stanovená v čl. 13 odst. 2 zákona č. 122/2016, která se vztahuje na žádost rodičů a sestry oběti vraždy, je příliš krátká, což se zdá být v rozporu s článkem 47 Listiny.

24. Za těchto okolností se Tribunale Ordinario di Venezia (obecný soud v Benátkách) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) [J]e skutečnost, že je vyplacení odškodnění stanoveného ve prospěch rodičů a sestry oběti úmyslného násilného trestného činu podmíněno neexistencí dětí a manžela/manželky oběti (v případě rodičů) a neexistencí rodičů (v případě sourozenců), jak stanoví v případě vraždy čl. 11 odst. 2a [zákona č. 122/2016], v souladu s ustanoveními čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, jakož i s článkem 20 (rovnost), článkem 21 (zákaz diskriminace), čl. 33 odst. 1 (ochrana rodiny), článkem 47 (právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces) [Listiny] a s článkem 1 protokolu č. 12 k Evropské úmluvě o lidských právech (zákaz diskriminace)?
- 2) [L]ze odškodnění, jehož výplata je spojena s výhradou stanovenou v čl. 11 odst. 3 [zákona č. 122/2016], spočívající ve slovech „v každém případě v rámci možností [Fondu solidarity]“, aniž by jakýkoli předpis stanovil, že italský stát má povinnost vyčlenit částky, které by bylo možné konkrétně použít k vyplacení odškodnění, byť stanoveného i na statistickém základě, a v každém případě by bylo možné je konkrétně použít k odškodnění oprávněných osob v přiměřené lhůtě, považovat za „spravedlivé a přiměřené odškodnění obětí“ na základě požadavků čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80[?]“

25. Písemné vyjádření předložili rodiče a sestra oběti vraždy a její děti, italská vláda a Evropská komise. Odpověděli na otázky k ústnímu zodpovězení položené Soudním dvorem na jednání, které se konalo dne 21. února 2024.

IV. Analýza

A. K příslušnosti Soudního dvora a přípustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

26. Italská vláda má v písemném vyjádření za to, že je třeba se zabývat příslušností Soudního dvora a přípustností předběžných otázek z toho důvodu, že spor v původním řízení se týká situace, která nespadá do působnosti směrnice 2004/80.

27. Tento argument nevychází ze skutečnosti, že žalobci, kteří kritizují soulad použitelné vnitrostátní právní úpravy s čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, mají všichni bydliště v Itálii, tedy na území, kde byl spáchán úmyslný násilný trestný čin. Považuji však za vhodné připomenout, že Soudní dvůr v rozsudku BV v bodě 52 rozhodl, že toto ustanovení „ukládá každému členskému státu povinnost zavést systém odškodnění, který se vztahuje na všechny oběti úmyslných násilných trestných činů spáchaných na jejich území“, a v bodě 55, že uvedené ustanovení „přiznává právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění nejen obětem úmyslných násilných trestných činů spáchaných na území členského státu, které se nacházejí v přeshraniční situaci ve smyslu článku 1 této směrnice, ale rovněž obětem, kteří mají obvyklé bydliště na území tohoto členského státu“.

28. Italská vláda tvrdí jednak, že se předkládající soud nezabýval tím, zda jsou žalobci oběťmi ve smyslu směrnice 2004/80, a jednak, že pojem „oběť“ je třeba chápat tak, že označuje osobu přímo poškozenou. Zpochybněná italská právní úprava tedy podle uvedené vlády spadá do pravomoci členských států, což odůvodňuje nepřipustnost předběžných otázek.

29. Otázka, zda pojem „oběť“ úmyslného násilného činu ve smyslu směrnice 2004/80 zahrnuje v případě vraždy i takové nástupce oběti, jako jsou pozůstalý manžel, děti, rodiče nebo sourozenci oběti, se však týká působnosti této směrnice.

30. Domnívám se proto, že není pochyb o příslušnosti Soudního dvora a o přípustnosti řízení o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

B. K přípustnosti druhé předběžné otázky

31. Domnívám se, že tato druhá otázka, která se týká omezení odškodnění stanoveného italskou právní úpravou na prahovou částku vyplývající z rozpočtu přiděleného do Fondu solidarity zřízeného za tímto účelem, není přípustná.

32. Jak bylo potvrzeno na jednání, toto omezení nemělo žádný vliv na částky odškodnění přiznané italským státem ve věci v původním řízení. Souhlasím proto s názory Komise a italské vlády, že otázka předkládajícího soudu nemá na výsledek sporu žádný vliv. Kromě toho lze poukázat na nedostatek podrobnosti ze strany předkládajícího soudu, pokud jde o financování nebo fungování Fondu solidarity¹².

33. Kromě toho konstatuji, že žádná předběžná otázka se netýká dalších obtíží, které předkládající soud uvedl, a to příliš nízké částky odškodnění, kterou obdržely děti oběti vraždy¹³, a krátké lhůty pro podání žádosti o odškodnění.

¹² – K otázce udržitelnosti vnitrostátního systému odškodnění viz mimo jiné rozsudek BV (bod 59).

¹³ – K otázce souladu mezi „spravedlivým a přiměřeným“ odškodněním, jak je uvedeno v čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, a náhradou újmy, jejíž zaplacení bylo uloženo pachateli úmyslného násilného trestného činu jeho oběti, viz rozsudek BV (bod 60).

C. K první předběžné otázce

34. Podstatou této otázky předkládajícího soudu Soudnímu dvoru je, zda čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80 brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví systém odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů, který podmiňuje nárok rodičů zemřelé oběti na odškodnění neexistencí dětí a pozůstalého manžela / pozůstalé manželky a nárok sourozenců této oběti neexistencí jejich rodičů.

35. Soudní dvůr má tudíž objasnit pojem „oběť“ a doplnit výklad, který podal ohledně pojmu „spravedlivé a přiměřené odškodnění“ v rozsudku BV.

1. K pojmu „oběť“

36. V první řadě je třeba upřesnit, zda vnitrostátní právní úprava v rozsahu, v němž určuje rodinné příslušníky jako osoby, které mají nárok na odškodnění v případě úmrtí oběti, spadá do působnosti směrnice 2004/80. Domnívám se, že takové určení není ponecháno na volném uvážení členských států, jak vyplývá z výkladu čl. 12 odst. 2 této směrnice¹⁴.

37. Zaprvé vzhledem k tomu, že pojem „oběť“ není ve směrnici 2004/80 definován a není v ní uveden odkaz na vnitrostátní právo, je třeba jej považovat za autonomní pojem unijního práva. Jeho účelem je v souladu s cílem této směrnice zajistit, aby mezi členskými státy neexistovaly rozdíly, pokud jde o *určení osob, které mají nárok na odškodnění* podle vnitrostátního systému odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů spáchaných na jejich území.

38. Zadruhé je podle mého názoru třeba odmítnout opačný výklad článku 17 směrnice 2004/80, který předložila italská vláda. Tento článek jasně stanoví, že členské státy mohou zavést příznivější ustanovení ve prospěch obětí trestných činů tím, že rozšíří okruh osob, které mají nárok na odškodnění, ve prospěch „jiných osob postižených trestnými činy“. Uvedený článek se však nachází v kapitole III této směrnice, nadepsané „Prováděcí ustanovení“, a je tedy určen pouze k provedení systému přijatého členskými státy na základě minima stanoveného v předchozích kapitolách. Mimoto, pokud by měl být čl. 12 odst. 2 uvedené směrnice vykládán tak, že omezuje působnost této směrnice pouze na oběti, které přežily trestný čin spadající do kategorie „úmyslných násilných trestných činů“, mělo by to za následek vyloučení vražd z výčtu těchto trestných činů, neboť v takovém případě již neexistuje přímá oběť, která by měla být odškodněna. Soudní dvůr přitom již rozhodl, že působnost systému odškodnění obětí nelze zúžit jen na některé z úmyslných násilných trestných činů¹⁵.

39. Zatřetí je třeba také zajistit soulad výkladu s ostatními ustanoveními unijního práva. Z bodu 5 odůvodnění směrnice 2004/80 vyplývá, že tato směrnice navazuje na rámcové rozhodnutí 2001/220, které bylo nahrazeno směrnicí 2012/29.

40. V návrhu směrnice, který předložila dne 12. července 2023¹⁶, má Komise za to, že tato směrnice je „hlavním horizontálním nástrojem pro práva obětí“¹⁷. Zdůrazňuje, že unijní právní předpisy týkající se práv obětí zahrnují také směrnici 2004/80 o odškodňování a pravidla EU

¹⁴ – K obvyklým způsobům výkladu Soudního dvora viz rozsudek BV (bod 38).

¹⁵ – Viz rozsudek ze dne 11. října 2016, Komise v. Itálie (C-601/14, EU:C:2016:759, bod 46).

¹⁶ – Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV [COM(2023) 424 final].

¹⁷ – Viz s. 1 tohoto návrhu směrnice.

týkající se ochranných příkazů právní předpisy EU týkající se práv obětí zahrnují rovněž směrnici 2004/80 o odškodňování a unijní pravidla týkající se ochranných příkazů¹⁸. Tento orgán zdůrazňuje, že přijetí směrnice 2012/29 bylo zásadním krokem k posílení práv obětí a spravedlnosti zaměřené na oběti v Unii a že tato směrnice sehrála významnou roli při vytváření evropského prostoru svobody, bezpečnosti a práva¹⁹. V důsledku toho se domnívám, že směrnice 2004/80, která se zabývá specifickou otázkou odškodnění obětí, musí být vykládána ve světle směrnice 2012/29, která stanovila obecný, „horizontální“ rámec, převezmeme-li výraz použitý Komisí, i když tato směrnice má jiný právní základ, a to čl. 82 odst. 2 SFEU²⁰, zatímco právním základem směrnice 2004/80 byl článek 308 ES, nyní článek 352 SFEU.

41. Pojem „oběť“ obsažený v čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80 je vymezen v čl. 2 odst. 1 písm. a) a b) směrnice 2012/29²¹. Italská právní úprava, která vymezuje rodinné příslušníky, kteří mohou mít nárok na odškodnění v případě smrti oběti, je tedy v souladu s unijním právem, na základě kterého je rovněž omezen počet dotčených osob²².

2. K pojmu „spravedlivé a přiměřené odškodnění“

42. V druhé řadě je třeba zkoumat, zda unijní právo brání právní úpravě, která stanoví, že nárok na odškodnění rodinných příslušníků zemřelé oběti závisí na pořadí přednosti, které vychází z norem dědického práva, což má za následek, že v případě pozůstalého manžela / pozůstalé manželky a dětí oběti jsou ostatní blízcí rodinní příslušníci oběti, v projednávané věci její rodiče a sourozenci, pouze z tohoto důvodu zbaveni nároku na jakékoli odškodnění.

43. Je třeba připomenout, že podle čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80 mají oběti úmyslných násilných trestných činů spáchaných na území členského státu právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění²³.

44. V rozsudku BV podal Soudní dvůr výklad pojmu „spravedlivé a přiměřené odškodnění“, když byl dotázán na výši paušálního odškodnění 4 800 eur přiznaného obětem sexuálního násilí na základě italského systému odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů.

¹⁸ – Viz s. 4 uvedeného návrhu směrnice. Komise cituje směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o evropském ochranném příkazu (Úř. věst. 2011, L 338, s. 2) a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 606/2013 ze dne 12. června 2013 o vzájemném uznávání ochranných opatření v občanských věcech (Úř. věst. 2013, L 181, s. 4). V této souvislosti připomíná, že unijní právní předpisy týkající se práv obětí navíc zahrnují odvětvové právní předpisy sestávající z několika nástrojů, které se zabývají zvláštními potřebami obětí určitých kategorií trestných činů.

¹⁹ – Viz s. 1 téhož návrhu směrnice. Uvádí se v něm, že „[s]tanoví práva všech obětí všech trestných činů, včetně práva na informace, práva na podporu a ochranu podle individuálních potřeb obětí, procesních práv a práva na rozhodnutí o odškodnění od pachatele po skončení trestního řízení. Směrnice o právech obětí[, a sice směrnice 2012/29,] platí od listopadu 2015 ve všech členských státech [Unie] s výjimkou Dánska, na které se tato směrnice nevztahuje“.

²⁰ – Návrh směrnice citovaný v poznámce pod čarou 16 tohoto stanoviska vychází z čl. 82 odst. 2 písm. c) SFEU (viz bod 2, s. 7 tohoto návrhu). K otázce omezení výkladu aktů sekundárního práva odkazem na jejich právní základ viz stanovisko generálního advokáta M. Bobka ve věci BV (C-129/19, EU:C:2020:375, bod 89). Obdobně viz rovněž rozsudek ze dne 1. prosince 2020, Federatie Nederlandse Vakbeweging (C-815/18, EU:C:2020:976, bod 40).

²¹ – Podle čl. 1 písm. a) rámcového rozhodnutí 2001/220, zrušeného směrnicí 2012/29, nadepsaného „Definice“, se „obětí“ rozumí „fyzická osoba, která utrpěla škodu včetně fyzického či psychického poškození, citovou újmu či hmotnou ztrátu přímo způsobenou jednáním či opomenutím, jež porušuje trestněprávní předpisy členského státu“.

²² – Z hlediska posouzení praktického uplatňování směrnice 2012/29 ve 26 členských státech, a zejména článku 2 této směrnice, viz souhrnná zpráva o projektu VOICARE: Victims of Crime Implementation Analysis of Rights in Europe, na kterou se Komise odvolává ve svém návrhu směrnice uvedeném v poznámce pod čarou 16 tohoto stanoviska, s. 2.

²³ – Viz rozsudek BV (bod 55).

45. Soudní dvůr poskytl vodítka k výkladu čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80, která jsou podle mého názoru relevantní pro zodpovězení otázek předkládajícího soudu týkajících se pravidel pro určení osob, které mají nárok na „spravedlivé a přiměřené“ odškodnění.

46. Soudní dvůr rozhodl, že odškodnění přiznané obětím úmyslných násilných trestných činů musí být stanoveno s přihlédnutím k „závažnosti následků spáchaného trestného činu pro oběti“ a že, pokud tomu tak není, nepředstavuje „přiměřený příspěvek k odškodnění utrpěné majetkové a nemajetkové újmy“²⁴.

47. Z toho lze podle mého názoru vyvodit, že systém odškodnění, v němž jsou oběti vyloučeny bez jakéhokoli zohlednění rozsahu jejich újmy na základě abstraktního pořadí přednosti²⁵ mezi různými oběťmi, které mají nárok na odškodnění, založený pouze na povaze rodinných vztahů, z nichž se vyvozují pouhé domněnky o existenci nebo rozsahu újmy, nemůže vést ke „spravedlivému a přiměřenému odškodnění“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 směrnice 2004/80.

48. Toto posouzení je mimoto potvrzeno zjištěním, které bylo potvrzeno na jednání, že ačkoli je takový způsob vyloučení některých obětí stanoven podle norem dědického práva, neuplatňuje je v plném rozsahu. V italském systému odškodnění existence univerzálního dědice nebo důvodu dědické nezpůsobilosti nezbavuje vytěsněného dědice práva získat odškodnění. Z toho vyplývá, že ačkoli je cílem italské právní úpravy zavést zjednodušený způsob určení obětí, které mají být odškodněny²⁶, nic to nemění na tom, že legitimní požadavek na dosažení jednoduchého a rychlého odškodnění obětí nesmí převážet nad povinností přiměřeně kompenzovat utrpení, jemuž byly vystaveny v důsledku úmyslného násilného trestného činu, kterým byla způsobena smrt jejich rodinného příslušníka²⁷.

V. Závěry

49. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl pouze na první otázku Tribunale Ordinario di Venezia (obecný soud v Benátkách, Itálie) takto:

„Článek 12 odst. 2 směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů

musí být vykládán v tom smyslu, že

brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví systém odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů, který podmiňuje nárok rodičů zemřelé oběti na odškodnění neexistencí dětí a pozůstalého manžela / pozůstalé manželky a nárok sourozenců této oběti neexistencí těchto rodičů.“

²⁴ – Viz rozsudek BV (bod 69). Tyto podmínky však nebrání paušálnímu odškodnění, jehož výše se může měnit v závislosti na povaze násilí, kterému byla oběť vystavena, pokud je sazebník náhrad dostatečně podrobný [viz rozsudek BV (body 65 a 66)].

²⁵ – To je třeba odlišit od možnosti členských států zavést postupy pro omezení počtu rodinných příslušníků, kteří mohou využívat práv stanovených ve směrnici 2012/29, viz bod 19 odůvodnění a čl. 2 odst. 2 této směrnice.

²⁶ – Podle mých rešerší na evropském portálu e-Justice „Pokud se má o mé žádosti rozhodnout v této zemi (europa.eu)“, žádný jiný členský stát podobnou úpravu nepřijal.

²⁷ – Viz rozsudek BV (bod 64).